

ایران: ضرورت جلوگیری از پیشرفت هسته ای و سنگربندی منطقه ای

مترجم: محمد هاشمی

نویسندگان: سیما شاین، راز زیمیت، افرایم اسکولای، سارا لرج زیبربگ و یوال ریمون

وضعیت فعلی

- غنی سازی سطح بالا
- هزاران سانتریفیوژ پیشرفته • نظارت محدود • مواد شکافت پذیر آماده برای ساخت ۴ سلاح هسته ای در یک ماه •
- خرابکاری های مستمر منطقه ای
- چالش های مشروعیت و پادکنش ها

استراتژی فعلی اسرائیل

- عدم پذیرش بازگشت به برجام
- تشویق برای توافقی «قوی تر و طولانی تر» •
- ایجاد تهدیدات نظامی قابل توجه • حمله در سوریه برای مقابله با خرابکاری های منطقه ای

شکاف در استراتژی اسرائیل

- پیشرفت ایران به سمت توانایی گریز کوتاه مدت • عدم واکنش به پیشرفت در حال انجام ایران
- عدم تناسب احساس تهدید بین المللی • تنها ماندن اسرائیل در کارزار

استراتژی های جایگزین:

- پذیرش ایران به عنوان یک کشور آستانه هسته ای و یا در آینده یک کشور هسته ای • ایجاد تاخیر در پیشرفت با استفاده از پادکنش ها در مراکز هسته ای، فشار اقتصادی و انزوای دیپلماتیک •
- ایجاد گزینه نظامی مستقل برای استفاده در یک یا دو سال آینده

استراتژی پیشنهادی

- گسترش همکاری با ایالات متحده برای بهبود گزینه نظامی • ایجاد یک چهارچوب سیاسی در مقابل برنامه هسته ای و در عین حال توسعه گزینه مستقل نظامی
- ادامه جلوگیری از شکل گیری ظرفیت های موثر در سوریه و لبنان
- کاهش سنگربندی در سوریه

اقدام پیشنهادی

- هماهنگی با ایالات متحده بر سر خطوط قرمز و واکنش به عبور از آن ها • ایجاد اطمینان از آمادگی عملیاتی کاملا مستقل • دریافت توانایی های پیشرفته نظامی از واشنگتن برای ایجاد بازدارندگی و نمایش حمایت ایالات متحده • تنگ تر کردن نظارت بر اجرای تحریم ها با تمرکز بر صادرات نفت • افزایش پادکنش ها علیه مراکز هسته ای • افزایش نظارت و بازداری از دستیابی ایران به ماشین آلات و مواد هسته ای

تصویر: رویترز

از دید ایران سال ۲۰۲۲ ترکیبی از دستاورد ها و چالش ها را به همراه داشت. چهار سال پس از خروج رئیس جمهور، ترامپ، از توافق هسته ای (برجام)، برنامه هسته ای ایران با شتاب در حال پیشرفت است و ایران را به آستانه هسته ای شدن رسانده است. این مرحله به رژیم ایران این اجازه را می دهد که در صورت تمایل، مراحل ساخت یک بمب و آزمایش هسته ای را طی کرده و در یک بازه ۲ ساله، به یک کلاهک هسته ای نیز دست پیدا کند. برنامه هسته ای ایران اکنون شامل موارد ذیل می شود: غنی سازی اورانیوم در دو مرکز، غنی سازی در سطوح بالا، مواد آماده شکافت در سطوح غنی شده مختلف که امکان غنی سازی سطح بالا برای ساخت ۴ بمب هسته ای در تنها چند هفته را فراهم می کنند، فعالیت هزاران سانتریفیوژ که بسیاری شان سانتریفیوژ های پیشرفته هستند و استفاده از اورانیوم فلزی (بیشتر مواد در سطوح غنی سازی ۶۰ درصد در اصفهان قرار دارند که در آنجا امکان تبدیل به فلز را دارند). علاوه بر این، برنامه هسته ای ایران تحت نظارت بسیار محدود و جزئی قرار دارد. در عین حال ایران و آژانس بین المللی انرژی اتمی بر سر مراکز اعلام نشده ای که در آن ها آثار اورانیوم وارد شده از کشورهای دیگر یافت شده با یکدیگر درگیر هستند. تهران در خصوص این جنبه از برنامه هسته ای، که در تعارض با معاهده منع گسترش سلاح های هسته ای (NPT) نیز است، توضیحات قانع کننده ای ارائه نکرده است. در عرصه بین المللی ایران با جانبداری آشکار از روسیه در جنگ با اوکراین، قدم شگرفی برداشت که آثار آن در تامین پهپاد ها و متخصصین و همچنین تعهد به ساخت یک کارخانه تولید پهپاد و موشک بالستیک در خود روسیه نمود یافته اند. برای نخستین بار، ناتو ایران را به عنوان بخشی از مشکل موجود در جنگی که در اروپا در جریان است می بیند. در بیانیه قرائت شده در مجمع ناتو در اکتبر ۲۰۲۲، کشورهای عضو خواستار توقف تدارکات از سوی ایران شدند.

برنامه هسته ای ایران: تعهدات برجام در مقابل وضعیت فعلی

اهمیت	پاسخ ایران در واکنش به شورای حکام نوامبر ۲۰۲۲ (بر اساس گزارش آژانس بین المللی انرژی اتمی، ۲۰۲۲ بین المللی انرژی اتمی)	تعهدات ایران تحت برجام
حرکت به سمت غنی سازی سطح نظامی	—	غنی سازی تا ۲۰٪ و ۶۰٪ تا ۳۰۶۷٪
غنی سازی سطح بالا - کافی برای ساخت نخستین سلاح هسته ای طی ۳ هفته مواد غنی شده در سطح پایین - کافی برای ساخت دو سلاح هسته ای در حدود دو ماه و سه سلاح هسته ای در حدود ۴ ماه	—	حدود ۲ تن در غنی سازی سطح پایین ۳۸۶۰ کیلوگرم غنی سازی شده تا ۲۰٪ ۶۲۳۰ کیلوگرم غنی سازی شده تا ۶۰٪ تا ۳۰۰ کیلوگرم با غنی سازی سطح پایین
مواد غنی شده تقسیم شده بین ۲ مرکز مرکز تحت حفاظت بیشتر (در ابتدا جهت غنی سازی برای سلاح هسته ای تاسیس شده)	اعلام هدف غنی سازی ۶۰ درصدی جایگزینی سانتریفیوژ های IR-1 با مدل IR-6	حدود ۸۰ کیلوگرم غنی سازی شده تا ۲۰٪ ممنوعیت غنی سازی؛ این مرکز تنها اجازه فعالیت به عنوان مرکز تحقیقاتی و تولید ایزوتوپ های پایدار را دارد.
—	تزریق گاز به ۲ آبشار IR-2m و IR-4 بکارگیری ۲ آبشار دیگر برای تزریق گاز در آینده	غنی سازی اورانیوم در نطنز غنی سازی در سطح پایین با سانتریفیوژ های IR-1 5060 حدود ۱۰ کیلوگرم غنی سازی شده تا ۶۰٪ بیشتر از توافق
به احتمال زیاد ایران دارای ذخایر بزرگی است. در آینده برای یک راکتور تحقیقاتی از آن استفاده خواهد کرد.	—	نامشخص - ایران اجازه نظارت آژانس را نمی دهد. تا 130 تن
پیشرفت چشمگیر تکنولوژیک - کاهش زمان برای ذخیره مواد شکافت پذیر	—	نصب شده و تزریق شده با گاز: ۶۰ آبشار اورانیوم IR-1 بیشتر از توافق ۱۵۰ آبشار IR-2m ۳۰ آبشار IR-4 در دهه اول - آزمایش ها بر روی تعداد کمی سانتریفیوژ پیشرفته
ناتوانی در ایجاد اطمینان از جایجا نشدن مواد شکافت پذیر کاهش چشمگیر اطلاعات در خصوص تولید سانتریفیوژ های پیشرفته	—	نظارت گسترده مطابق با توافق هسته ای از فوریه ۲۰۲۱: بدون نظارت مطابق با برجام و پروتکل الحاقی از ژوئن ۲۰۲۲: حذف ۲۷ دوربین نصب شده تحت برجام توقف نظارت مستمر آنلاین غنی سازی در نطنز حذف ابزار نظارت بر تولید آب سنگین

برخلاف موج های اعتراضات گذشته که بر مطالبات اقتصادی متمرکز بودند، تظاهرات سال ۲۰۲۲ هویتی آشکارا سیاسی و ضد حاکمیتی دارند که موجودیت رژیم را به چالش می کشند.

سلاح ها برای روسیه تصمیم ایران به جانب گیری از مسکو هماهنگ با چرخش تند این کشور به سمت محور شرقی چین و روسیه است. تهران این چرخش به سمت شرق را به صورت علنی اعلام کرده است و این اقدام باید به منزله قدرت گیری اردوی محافظه کاران تندرو در ایران تلقی شود. این گروه مخالف بازگشت به سمت توافق هسته ای و یا هرگونه نزدیکی به سمت غرب است. از نظر ایران این پیشرفت های هسته ای، تاثیر مهمی بر جایگاه منطقه ای و بین المللی این کشور دارد و همچنین احتمالا نوعی تضمین در مقابل اقدامات منفی خارجی محسوب می شود. علاوه بر این، ایران به افزایش همکاری ها با روسیه به عنوان فرصتی برای تامین سامانه های تسلیحاتی مدرن و بهبود شرایط اقتصادی خود از طریق تجارت بدون دلار و تهاوت نگاه می کند.

در خاورمیانه، ایران با قدرت، تلاش هایش برای تحکیم نفوذش در سوریه، عراق، لبنان، یمن، نوار غزه و همچنین کرانه باختری را ادامه می دهد. ایران در عین تعدیل و سازگاری ماهیت فعالیت هایش بر اساس واقعیت های میدانی، سلاح و فناوری های پیشرفته را برای متحدین و نیرو های وابسته اش ارسال می کند (به عنوان مثال: عضوگیری شبه نظامیان بر اساس نیروی انسانی سوری و انتقال فناوری هایی که تولید مستقل تسلیحات را امکان پذیر می کنند به لبنان، یمن و نوار غزه). علیرغم دردرس های برخورد با نیرو های نیابتی در لبنان و عراق، بخاطر اختلافات داخلی این کشور ها، مراکز قدرت طرفدار ایران در این کشور ها، تعادل قوای سیاسی را تعیین می کنند و بدون آن ها، هیچگونه امکان برقراری و مدیریت یک سیستم حکومتی وجود ندارد. به همین خاطر، تهران نفوذ خود در این کشور ها را تضمین می کند. روی کار آمدن دولت جدید عراق به رهبری محمد شیاع السودانی که بیش از مصطفی الکاظمی، نخست وزیر سابق عراق، به ایران و شبه نظامیان طرفدار ایران نزدیک دانسته می شود، می تواند به پیشبرد اهداف ایران در عراق کمک کند.

در عرصه داخلی، ایران در حال دست و پنجه نرم کردن با مهم ترین چالش پیش آمده برای موقعیت رژیم از انقلاب اسلامی تا بحال، به خاطر امواج شدید اعتراض که از سپتامبر ۲۰۲۲ ادامه پیدا کرده اند است. برخلاف موج های اعتراضات گذشته که بر مطالبات اقتصادی متمرکز بودند، تظاهرات سال ۲۰۲۲ هویتی آشکارا سیاسی و ضد حاکمیتی دارند.

ایران با جانبداری آشکار از روسیه در جنگ با اوکراین، قدم شگرفی برداشت که آثار آن در تامین پهپاد ها و متخصصین نمود یافته اند.

یک روحانی ایرانی همراه با یک پهپاد ساخت این کشور

تصویر: ارتش ایران/ خبرگزاری شرق آسیا (WANA)

رژیم ایران به نظر توان فرونشاندن اعتراضات را ندارد، اگرچه معترضین نیز توان نابودی بنیان های رژیم را ندارند. اما حتی اگر رژیم موفق به سرکوب موج فعلی اعتراضات شود، اظهار نافرمانی های مدنی پیوسته مورد انتظار بوده و بدون داده شدن پاسخ های عملی به مطالبات عمومی و با توجه به بی توجهی مستمر نسبت به فرایندهای عمیق جمعیت شناختی، اجتماعی و فرهنگی در حال وقوع در ایران، اعتراضات ممکن است تا حدی شدت پیدا کنند که خطری جدی برای بقای رژیم به وجود آورند.

علاوه بر این، علیرغم تلاش های پیوسته برای سازگاری اقتصاد کشور با واقعیت تحریم ها («اقتصاد مقاومتی») ایران با یک بحران جاری اقتصادی درگیر است. انتظار می رود که این بحران با توجه به ادامه یافتن تحریم های اقتصادی (و احتمالاً افزایش آن ها) و همچنین تظاهرات مردمی بدتر شوند، چنانکه که تا همین الان هم اعتراضات باعث آسیب به اموال عمومی و همچنین قطع اینترنت توسط مقامات حکومتی شده اند که آسیب جدی به کسب و کارها وارد می کند. سال ۲۰۲۲، افزایش شدید تورم (در حدود ۴۵ درصد) را در ایران به همراه داشت. در ماه می در پی تصمیم دولت برای حذف ارز ترجیحی که برای واردات کالا های اساسی در نظر گرفته شده بود در، افزایش شدید قیمت ها بخصوص اقلام اساسی اتفاق افتاد. علاوه بر این، ایران با کسری بودجه شدید مواجه است که بخشی از آن از ضرورت پرداخت یارانه توسط دولت به طبقات پایین اجتماعی-اقتصادی در پی اصلاح نرخ ارز ناشی شده است. علیرغم افزایش درآمد های نفتی ایران که ناشی از افزایش قیمت نفت در پی جنگ اوکراین و اعمال جزئی تحریم ها بر صادرات نفت ایران، بخصوص به چین بوده است، کسری بودجه دولت در حال بدتر شدن است. ماه های آخر سال، شاهد کاهش حجم صادرات نفت ایران (ظاهراً به زیر ۸۵۰،۰۰۰ بشکه در روز)، بخاطر فروش با تخفیف نفت روسیه به چین به عنوان جایگزین نفت ایران بود.

کسری بودجه آسیب بیشتری به توانایی دولت برای سرمایه گذاری بر زیرساخت های ملی در حال توسعه کشور می زند که برای رشد اقتصادی ضروری هستند. بنا بر پیش بینی بانک جهانی، اقتصاد ایران تا سال ۲۰۲۴-۲۰۲۵ تنها ۲ درصد رشد خواهد کرد، رشد پایینی که احتمالاً به رشد دوباره نرخ بیکاری خواهد انجامید که همین امروز هم در حدود ۹.۵ درصد تخمین زده می شود. در اثر بی ثباتی سیاسی و اقتصادی، نرخ تبدیل ریال ایران به روند کاهشی سال گذشته خود ادامه داده و به رکورد بی سابقه وضعیت بد اقتصادی و نارضایتی عمومی نسبت به رژیم مذهبی سرکوبگر و فاسد، به احتمال زیاد به پایداری و شدت گرفتن اعتراضات مدنی خواهد انجامید.

بیکاری که بخصوص جوانان را تحت تاثیر قرار می دهد، وضعیت بد اقتصادی و نارضایتی عمومی نسبت به رژیم مذهبی سرکوبگر و فاسد، به احتمال زیاد به پایداری و شدت گرفتن اعتراضات مدنی خواهد انجامید.

درگیری با اسرائیل

اسرائیل به عنوان تهدید اصلی نسبت به امنیت ملی ایران دیده می شود، بخصوص که تنها اسرائیل حاضر به اقداماتی است که حضور منطقه ای ایران را به چالش می کشد. این اقدامات بخصوص در سوریه و (بنا به منابع خارجی) حتی داخل خاک خود ایران انجام می شوند. تا بحال ایران، واکنش موثری نسبت به درگیری اصلی در سوریه نداشته است. حمله به کشتی ها، حملات سایبری و حتی تشویق شبه نظامیان در سوریه به حمله بر نیروهای آمریکایی در ال تنف تا بحال بازدارندگی که ایران میخواهد را به ارمان نیاورده است. در عراق، ایران تلاش کرده است تا خساراتی بوسیله حملات

از طریق مناطق کرد ایجاد کند، جایی که ایران ادعا می کند همکاری هایی با اسرائیل صورت می گیرد، اما دستاورد های این حملات نیز قابل توجه نیستند. علاوه بر این، فعالیت ایران در این منطقه بخاطر تمایل به حفظ دولت شکننده عراقی محدود شده است. تنش ها بین ایران و آذربایجان که همسایگان مرزی هستند، در اثر روابط اسرائیل و آذربایجان شدت گرفته اند. همراه با افزایش روابط میان اسرائیل و باکو، تهران از قابلیت های اطلاعاتی و عملیاتی که اسرائیل می تواند از حضور در این کشور بدست آورد نگران شده است. اما، علیرغم تهدیدات علنی علیه باکو و همچنین رزمایش های نظامی در مرز مشترک دو کشور، این اقدامات آذربایجان را منصرف نکرده و حتی در نوامبر ۲۰۲۲، این کشور افتتاح سفارتخانه ای در اسرائیل را اعلام کرد. در نگاه ایران، این توسعه روابط یادآور پیمان ابراهیم است، که ایران موفق به ممانعت از آن نشد و این احساس خطر را در ایران تقویت می کند که اسرائیل در حال تشکیل حلقه ای پیرامون ایران در پاسخ به حلقه ای است که ایران و نیروهای نیابتی آن دور اسرائیل تشکیل داده اند.

اسرائیل به عنوان تهدید اصلی علیه امنیت ملی ایران دیده می شود. سوازدن یک پرچم اسرائیلی در یک راهپیمایی توسط طرفداران رژیم در تهران، آوریل ۲۰۲۲
تصویر: مجید اصغری پور / ارتش ایران / خبرگزاری شرق آسیا (WANA)

چالش اصلی درخصوص مسئله هسته‌ای ایران، نبود واکنش فوری به پیشرفت‌های بزرگ صورت گرفته در برنامه هسته‌ای است. این عدم واکنش، بخاطر توجه پایین به این مسئله در ایالات متحده و اروپا به واسطه مسائل بزرگ جهانی ایجاد شده توسط چین و جنگ در اوکراین تقویت شده است.

در جبهه منطقه‌ای، عملیات‌های بین جنگ‌ها در سوریه، تنها موفق به جلوگیری از انتقال بخشی از تسلیحات شده است؛ در لبنان، حزب الله به برقراری یک تعادل بازدارنده علیه اسرائیل اصرار می‌کند؛ در عراق دولتی تحت کنترل جریان طرفدار ایران شکل گرفته سات و شبه نظامیان طرفدار ایران در این کشور به منزله بخشی از انگاره امنیتی ایران به حساب می‌آیند و در کرانه باختری، تحریکات علیه اسرائیل از طریق جهاد اسلامی ادامه دارد.

استراتژی اسرائیلی و شکاف آن با واقعیت

اسرائیل مخالف بازگشت به توافق هسته‌ای است و خواستار شکل‌گیری یک توافق بلندتر و قوی‌تر است، ایده‌ای که ایران رد می‌کند. در کنار توسعه یک گزینه نظامی مستقل، اسرائیل امیدوار است که ایالات متحده را متقاعد به تقویت بازدارندگی تضعیف شده مقابل ایران کند و یک تهدید موثر نظامی را مقابل ایران نمایش دهد. شکاف اصلی در اینجاست که اسرائیل نفوذی بر تجدید یا عدم تجدید توافق ندارد، قدرت بوجود آوردن توافقی قوی‌تر و بلندمدت‌تر را ندارد و با توجه به اینکه برآورد‌های دولت ایالات متحده از زمان رسیدن برنامه هسته‌ای ایران به نقطه‌های، بازه زمانی طولانی‌تری از برآورد اسرائیل است، بعید است که دولت این کشور مایل به ایجاد گزینه نظامی موثر باشد. در این شرایط، اسرائیل واکنشی به دستاورد‌های هسته‌ای مستمر ایران ندارد. ایران به پیشرفت خود به سمت نقطه‌ای ادامه می‌دهد، که در صورت تمایل در یک بازه کوتاه مدت، توان‌هایی هسته‌ای داشته باشد.

استراتژی‌های جایگزین اسرائیل

در فضای هسته‌ای، گزینه‌های محدودی پیش روی اسرائیل هستند که هیچ‌کدام مطلوب نیستند:

- پذیرفتن مسئله رسیدن ایران به یک کشور آستانه هسته‌ای که این توان یا قدرت تصمیم را دارد که در هر زمان در صورت تمایل به‌رهایی هسته‌ای برسد.
- ادامه و شدت دادن به پادکنش‌های انجمی علیه مراکز هسته‌ای، با امید به تاخیر انداختن ایران.
- فراهم‌سازی یک گزینه نظامی و آمادگی برای استفاده مستقل از آن در یک یا دو سال آینده. در ارزیابی‌های ما، هیچ‌کدام از گزینه‌ها، توان اطمینان حاصل کردن از عدم دستیابی ایران به توانایی هسته‌ای نظامی را ندارند.

استراتژی پیشنهادی

در فضای هسته‌ای:

- تشویق ایالات متحده و کشورهای اروپایی به اعلام بیانیه‌ای برای «مرگ» برجام و بازگشت به شورای امنیت برای تصمیم‌گیری در مورد تحریم‌های جدید علیه ایران مطابق (فرایند ماشه) توافق هسته‌ای.
- ایجاد یک برنامه مورد توافق ایالات متحده و ترجیحاً کشورهای اروپایی (سه کشور بزرگ اروپایی: آلمان، انگلیس و فرانسه)، بر سر واکنش‌ها نسبت به اقدامات کاهش تعهدات در برنامه هسته‌ای ایران و توافق بر سر خطوط قرمز (پنهان).
- ادامه دادن پادکنش‌ها برای تاخیر در پیشرفت برنامه هسته‌ای با تاکید بر اهداف مهم که باعث تاخیرهای طولانی می‌شوند.
- پیش‌بردن یک گزینه نظامی مستقل.
- تشویق ایالات متحده به اعمال قویتر تحریم‌های وضع شده علیه ایران، با تاکید بر صادرات نفت؛ گسترش دامنه تحریم‌ها فراتر از تحریم‌های اقتصادی و به سمت انزوای سیاسی (معلق کردن فعالیت‌های سیاسی ایران مانند فعالیت‌ها در کمیته‌های سازمان ملل و شرکت در رویداد‌های ورزشی، جلوگیری از سفرهای خارجی و تحصیل در خارج از کشور).
- اقدام برای افزایش نظارت و جلوگیری از دستیابی ایران به مواد و ماشین‌آلات با کاربرد دوگانه.

در عرصه منطقه ای:

- ادامه دادن به حملات هوایی اسرائیلی در سوریه (کارزار میان جنگ ها) و عملیات های پنهان علیه اهداف در خاک ایران، برای ضربه زدن به استقرارات مربوطه (سپاه پاسداران و سامانه های موشکی و پهپادی)، که در خدمت تلاش های ایران برای سنگربندی منطقه ای علیه اسرائیل و تامین تسلیحات به نیرو های نیابتی ایران هستند.
- افزایش همکاری های دو جانبه و چند جانبه اطلاعاتی و عملیاتی با کشور های حوزه خلیج (فارس)، برای افزایش توانایی این کشور ها در مقابله با خطر پهپاد ها و موشک های ایرانی. این کار باید با همکاری ایالات متحده و با در نظر گرفتن حساسیت های مربوطه نسبت به تهدیدات ایران انجام شود.
- افزایش حداکثری روابط با ترکیه برای آزمودن مرز همکاری ها در رابطه با ایران در سوریه (و شاید در عراق)
- استفاده از کمک نظامی ایران به روسیه برای افزایش فشار بر روی غرب برای اقدام (از طریق راه هایی از جمله؛ فشار اقتصادی مضاعف) علیه سپاه پاسداران و سیستم های موشکی و پهپادی ایران.
- همکاری با ایالات متحده و کشور های خلیج (فارس) در چهارچوب کارگروه ۱۵۳، برای مسدود سازی تلاش های ایران برای انتقال سلاح از طریق دریا